

Nr 1 vår 2024

SMÅBÅKAREN

Tidskrift för småbrukare, hantverkare och konsumenter

VITALA EKOSYSTEM

Kollektiv eller bestämma själv?

Vi måste men hur?

Att lyckas med potatisodling

PRODUKTIONSINFORMATION

Småbrukaren är en tidskrift för småbrukare, mathantverkare och konsumenter. Tidningen utkommer med fyra nr/år.

Redaktör:

Jonas Wangsten
Åshammar Prästgården, 664 91 Grums
Tel: 070-588 38 16
redaktionen@sverigessmabrukare.se

Ansvarig utgivare: Jonas Wangsten

Grafisk form och layout: Jonas Wangsten

Insänt material kan komma att kortas och redigeras. För icke beställt material ansvaras ej.

Eftertryck tillåtet efter redaktionens medgivande.

Prenumeration

Tidningen ingår i medlemsavgiften, 400 kr/år, för Småbrukarna. Vill du bli medlem kontakta förbundet. Endast prenumeration, 390 kr/år. Betalas till bankgiro 5334-9494.

Annonsansvarig: Jonas Wangsten

Tryck: Trydells, Laholm

Ordförande

Jonas Wangsten
Åshammar Prästgården, 664 91 Grums
Tel: 070-588 38 16
info@sverigessmabrukare.se

Kassör, Medlemsregister & Kansli

Lena Larson
Torget 3 C, 571 68 Malmbäck
Tel. 073-8101223
kansliet@sverigessmabrukare.se

Besök vår hemsida

www.sverigessmabrukare.se

Ledare: En omöjlig situation.....	3-5
Gästskribent: Den privata företagsamhetens födelse?.....	6-7
Reportage: Matproducenterna som samarbetar med landskapet	8-12
Förbundsnytt: Gåvor och årsstämma.....	13
Reportage: Motivation och nytänkande.....	14-18
Reportage: Överjärva gård blir friluftsmuseum	19
Utbildningar: Brukshästkörning och lönsamhet i småskalig verksamhet	20
Jordbruk: Småskalig ekologisk potatisodling som krisberedskap	21
Skog: Stigfinnaren	22-23
Politik: Vem bör ha fokalpunktsansvaret	24-25
Politik: Subventionerad avbyttjänst?	26-27
Förbundsnytt: Torget	28
Förbundsnytt: Aktivitetsannonser	29
Livsmedel: Vad kostar en hyllplats?	30
Kontaktuppgifter till lokalavdelningar	31

SMÅBRUKARNA
Förbundet Sveriges Småbrukare

EN HELT OMÖJLIG SITUATION

Ett mycket vanligt uttryck idag är "vi måste" men ingen ställer sig frågan "hur"? Hur skall det som vi måste gå till?

Det är klart att på det privata eller lokala planet inser man att det måste skottas snö och högst troligt vet man hur det kommer att gå till. Men så snart man kommer lite högre upp som till exempel till regionerna så börjar det saknas "Hur".

På riksnivå, i de politiska utspelen i talarstolen eller på debattsidorna, så lyser "Hur" ännu mer med sin frånvaro.

Jag skall här försöka problematisera vad avsaknad av insikt i hur man har tänkt sig att lösa det man måste genomföra innebär. Utan en realistisk lösning så är alla måsten endast ett spel för gallerierna.

ENERGI GER VÄLSTÅND

Grunden för ett högre välstånd är energi. Utan utifrån tillförd energi så kan vi i bästa fall leva på en välståndsnivå som man hade innan den industriella revolutionen. Sambandet mellan energiförbrukning och BNP per person går inte att komma undan. Fram till att den industriella revolutionen tog fart skedde i princip inga välståndsförbättringar. Fler människor gav högre BNP men inte högre välstånd annat än för adel och kyrka som kunde beskatta bönderna.

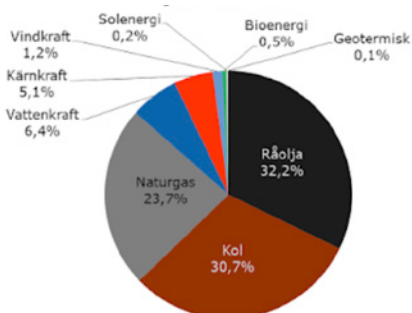
Vid den industriella revolutionen började man på allvar tillföra extern

energi. I början skedde det främst med stenkol i Storbritannien innan olja började utvinnas i större skala i USA i mitten av 1800-talet. Först var det lysfotogen som man ville åt men när glödlampan kom så minskade det behovet. Det viktigaste blev nu att framställa bensin och diesel vilket J. D. Rockefeller lyckades bäst med. Hans oljebaserade imperium omfattade inte bara oljefält utan en hel petroleumindustri.

Denna energikonsumtion har skapat det välstånd vi har idag. Alla har vi – även i de fattigare länderna – tillgång till "arbetskraft" i form av extern energi motsvarande enorma mängder slavar. Energislavar som inte minst jordbruket har tagit del av

BEROENDET AV FOSSIL ENERGI

Fortfarande är den globala energiförsörjningen fossil till ca 85% i form av olja, kol och gas. Andelen fossil energi följer stadigt världens ökade energiförbrukning.

Sveriges oljeberoende har minskat från 80% 1970 till ungefär 30% idag. Det som är kvar, främst flytande bränslen för bilar, entreprenadmaskiner och flyg, blir svårt att ersätta.

Vi är fångade i en kamp mellan teori och sunt förnuft när det gäller energiförsörjningen. Å ena sidan vill vi få bort de fossila bränslena, av oro för att de kommer att störa jordens klimat. Å andra sidan saknar idag hundratals miljoner människor tillgång till billig och tillförlitlig energi.

Energi är en avgörande förutsättning för människors förmåga att ta steget in i välstånd, så på något sätt måste dessa två behov lösas samtidigt. Att helt trola bort fossila bränslen inom ett par år, eller ens ett par årtionden går inte. Det skulle utlösa en existentiell kris för mänskligheten. Inte minst skulle livsmedelsproduktionen kollapsa.

Den som vill minska vår energiförbrukning vill också minska vårt välstånd. Speciellt i en modern ekonomi som redan har effektiviserats. Det är främst under 1900-talets överflöd av fossil energi som vi har fått fler och fler demokratier och därmed förbättrade mänskliga rättigheter.

TUFFA MÅL

Det är inte säkert att Sverige når EU:s klimatmål till 2030. Det säger näringsminister Ebba Busch (KD) i SVT:s 30 minuter. Det är för tidigt att säga, nu måste vi göra hemläxan, säger hon.

När Sverige var ordförandeland för EU genomdrev man den stora klimatplanen "Fit for 55", som handlar om att unionen ska minska sina utsläpp med 55 procent jämfört med 1990 års nivåer. När "Fit for 55" var i hamn skrev Ebba Busch på X, tidigare Twitter, att det var "en stor framgång".

Utöver det har alla länder olika nationella mål. Sverige ska minska sina utsläpp med 50 procent till 2030. Då utgår man ifrån 2005 års nivåer.

KLIMATHANDLINGPLAN

Regeringen har beslutat samt presenterat den klimatpolitiska handlingsplanen som enligt klimatlagen ska lämnas till riksdagen året efter att ordinarie val har hållits. Klimathandlingsplanen innehåller ett 70-tal konkreta förslag (som har mycket svårt att göra skillnad men låter bra, Reds anmärkning) som antingen genomförs eller påbörjas under mandatperioden för utsläppsminskningar inom samtliga sektorer. För allra första gången finns en plan för hur Sveriges klimatmål ska kunna nås säger statsminister Ulf Kristersson.

En förståelse hos medborgarna är en förutsättning för klimatomställningen. Klimathandlingsplanen är en viktig del i detta och pekar ut en tydlig väg till nettonollutsläpp år 2045, menar Ulf Kristersson.

– Nu påbörjas ett nytt kapitel i svensk klimatpolitik. Vårt fokus under mandatperioden är att göra grovjobbet som lägger grunden för en klimatomställning

som helt och hållet eliminerar utsläppen. Det handlar om att bygga upp en klimatneutral infrastruktur i hela landet, att fasa ut de fossila bränslena och att snabba på elektrifieringen. Utfasningen av bensin och diesel är helt central för att nå klimatmålen, säger klimat- och miljöminister Romina Pourmokhtari. Mer om bensin och diesel senare.

EKONOMISK TILLVÄXT UTAN FOSSIL ENERGI?

Ebba Busch förtydligar Regeringens arbete:

- Det är bråttom att stoppa den globala uppvärmningen
- Sverige måste öka takten för att nå nettonoll
- Sverige får inte hamna på efterkälken. Klimatomställningen innebär en möjlighet för välbästand och svenska företag
- Klimatomställningen kräver ekonomisk tillväxt.

Speciellt de två sista punkterna verkar lite svåra att uppnå då vi vet att det är den fossila energin som har möjliggjort ekonomisk tillväxt och det välbästand som vi har idag.

Ebba fortsätter:

"I diskussionerna har vi presenterat regeringens energipolitiska mål för ett större och leveranssäkert elsystem. Energipolitiska mål som tar Sverige till nettonollutsläpp 2045 samtidigt som vi stärker tillväxten. Ett brett stöd för de energipolitiska målen är viktigt för att företagare och investerare ska våga satsa. Näringslivet behöver kunna lita på riktningen och på att energiförsörjning finns där den behövs när den behövs."

EU:s klimatvetenskapliga råd menar att medlemsländerna måste sänka sina klimatutsläpp med 90–95 procent till 2040 för att bidra till en säker och rättvis klimatomställning.

Hos Naturvårdsverket kan man läsa att för att kunna begränsa temperaturökningen till högst två grader över förindustriell nivå behöver de globala utsläppen kulminera före år 2020 och halveras till år 2050 relativt 1990 års nivå. Det betyder att de utvecklade länderna i Europa och Nordamerika behöver minska sina utsläpp med minst 80 procent till år 2050.

Senast 2025 måste de globala utsläppen nå sin topp, för att sedan sjunka oerhört snabbt, med en halvering varje årtionde fram till 2050. skriver företrädare för Researchers' Desk, en plattform för den pågående klimatkrisen, i Göteborgsposten.

KOMMER ELEN ATT RÄCKA?

Det överskott på el som drivit många stora industriprojekt till norra Sverige håller på att förbytas till sin raka motsats. Enbart H2 Green Steel och konkurrenten Hybrit (som är en förutsättning för det "gröna stålet") förväntas år 2040 kräva cirka 70 terawattimmar för att hållas igång jämfört med de 17 terawattimmar som finns i detta område idag. Det motsvarar cirka hälften av hela Sveriges elförbrukning.

När LKAB:s VD Jan Moström fick frågan var all el skall komma ifrån av SR Ekot svarade han "Det måste gå". Samma svar gav han på frågan om det fanns marknad för det dyrare stålet.

ÄVEN VOLVO HAR ETT MÅSTE

Volvo Personbilar har engagerat sig i det fossilfria stålet. Det är ett måste om deras mål skall kunna uppnås. 2030 ska man inte längre göra några bensinbilar,

inklusive bensinhybrider och 2040 ska hela verksamheten, dvs inklusive hela tillverkningsprocessen vara klimatneutral. Vilket för övrigt innebär att Volvos elbilar då även kommer generera 0 kg CO₂-utsläpp i tillverkningen. Det måste gå...

VAR SKALL MATEN PRODUCERAS?

Det stora danska rederiet Mærsk har för avsikt att driva sina containerfartyg på det som kallas e-metanol. Man omvandlar el till vätgas som sedan i en reaktor blir metanol. Tyvärr är det en energislösande process där mycket av energin i elen försvinner i de olika omvandlingsstegen.

Om Mærsk's mål ska nås, att 25% av deras egna fartyg körs på e-metanol behövs 120 solanläggningar om 350 hektar. Det vi har sett hittills är att marken som tas i anspråk är jordbruksmark. Hur kommer det att gå för Danmark att producera mat.

UTFASNING AV BENJIN OCH DIESEL

Lars Wilderäng förklarar varför klimat- och miljöminister Romina Pourmokhtari önskan om att fasa ut bensin och diesel är problematiskt:

"Ett problem med att sluta med dieseldilar är att diesel är en naturlig produkt vid raffinering av råolja. En del

fraktioner blir bensin, andra diesel och ytterligare delar flygbränsle osv. Dieseln behöver göras av någonstans och idag blir det mer diesel än enbart det som lastbil- och entreprenadmaskinerna gör av med. Problemet är dock övergående i takt med att man även slutar med bensindilar, men då kommer istället problemet att man till slut när sista bensindilen sålts blir bensin en restprodukt från den dieseltillverkning som kommer behöva finnas kvar för tunga transporter. Ska bensinfraktionerna bara bli liggande kan ironiskt nog dieselpriserna dubblas när man med halva volymen ska täcka systemkostnaderna. Alternativet vore att elda upp bensinen i kraftverk, men då uteblir miljövinster. Det är svårt det där med systemtänk."

FINNS DET NÅGON REALISM?

Lennart Bengtsson funderar i sin bok "Vad händer med klimatet" om realismen kring den snabba utfasningen av fossila bränslen. Han är professor i dynamisk meteorologi vid Max Planck-Institut für Meteorologie i Hamburg, och var föreståndare för institutet 1991–2000. Sedan 2000 är han professor vid University of Reading. Lennart Bengtsson är en av världens främsta forskare inom klimatområdet.

– Utan olja slutar vår civilisation att existera. Det kommer att ta mellan 100 till 200 år för människor att ställa om till alternativ energi, säger Vladimir Kutcherov, professor vid avdelningen för energiteknik på KTH i Stockholm.

Det här är något som Lennart Bengtsson också har funderat över. Ett flertal länder inom EU samt USA har de senaste åren minskat koldioxidutsläppen. Idag sker de stora utsläppen i Asien för att sedan komma att öka i Afrika. Givetvis vill de använda fossil energi för att öka sin

levnadsstandard precis som vi gjorde. Det är därför som vi i Sverige skall se klimatet ur ett globalt perspektiv och lägga kraften där den gör mest nytta.

Men går det att fasa ut fossila bränslen inom 10-20 år? Så här skriver Lennart Bengtsson. För att ta bort fossila bränslen så behövs det alternativ energi om inte samhället skall kollapsa. I bästa fall så finns det en del sol- och vindkraft som inte påverkar miljön allt för mycket vid mitten av detta sekel. Så kallad förnybar energi som helt kan ersätta fossil energi kan vi inte förvänta oss innan seklet är slut.

ATT ÅTERSTÄLLA NATUREN

EU-parlamentet har röstat ja till att införa en lag om att återställa natur. I restaureringslagen sägs att medlemsländerna ska vidta åtgärder för att återställa minst 20 procent av EUs land- och vattenområden fram till 2030. Vid 2050 ska åtgärderna innefatta all natur som är i behov av restaurering.

Vad innebär då detta? Småbrukaren Adam Slottner funderar lite. "Diskussionen just nu gäller endast landsbygd. Jag tar för givet att lagen också ska gälla all mark som städerna har svält och helt förstört de senaste kanske 2-300 åren. Eller vid vilken tidpunkt man nu kommer att räkna från som "förindustriell". Jag räknar med att städer också ska återställa all betesmark och åkermark som de har tagit i anspråk för bostäder, industrier, och annat. Eller finns det någon skillnad när det gäller städer och landsbygd? Vad ska rivas? Ska vi minska all bebyggelse vid Kungens kurva för att återskapa skogsbetena och ängarna som fanns där? Undrar hur Bryssel såg ut för 200 år sedan?"

JONAS WANGSTEN

DEN PRIVATA FÖRETAGSAMHETENS FÖDELSE?

När människor gör saker tillsammans skapar de trygghet genom gemenskap. Svenska bondbyar före storskiftet 1749 och efterföljande skiften hade stora gemensamma allmänningar dit alla kunde skicka sina djur på bete. Individuella odlingstegar fanns men de var så smala och låg så nära varandra att all odlingsverksamhet måste ske unisont. Kravet på trygghet skapade en tendens till kollektivism.

ATT GÖRA SAKER TILLSAMMANS

Historiens riktning i Västerlandet har under de senaste tvåhundra femtio åren gått mot ökad individualisering inom jordbruket om man bortser från de totalt misslyckade återfall i kollektiverad odling som prövats exempelvis i Sovjetunionen och Kina. Noga betänkt är förvandlingen av ett jordbruk från uppifrånstyrt

och centraliserat till individstyrt och decentraliserat en ganska otippad händelse. En individ från planeten mars som skulle rekommendera jordborna i frågan om kollektivism eller individualism och bara hade sitt sunda förnuft att lita till skulle nog, tror jag, satsa på kollektivismen. Kollektivism betyder en plan som tydligt fastställer vad var och en ska göra. Det verkar intuitivt mer tillförlitligt än ett system där varje individ själv bestämmer vad han ska hitta på.

Men historiens verkliga väg sedan hundratals år tillbaka har alltså inte varit den förnuftige Marsianens utan i stället motsatsen: mer makt åt den enskilde jordbrukaren. Att välja de odlingsmetoder som han tror på även om han är ensam att tro på dem. Och historien har också gett tydligt facit om de två metodernas relativa effektivitet. Att sovjettmedborgarna

över huvud taget kunde överleva trots kolchossystemet berodde på att bönder hade rätt att odla egna täppor nära boningshusen. Fyra procent privat jord gav en fjärdedel av skördarna.

VEM BRÖT FÖRST MED DEN KOLLEKTIVISTISKA PRINCIPEN?

William Bradford, 1590 – 1657, var en av resenärerna på pilgrimsskeppet Mayflower år 1620, den händelse som anses ha lagt grundstenen till Amerikas Förenta Stater. De omkring hundra migranterna, som var religiösa flyktingar, slog sig ned vid Plymouth i nuvarande Massachusetts. De fick lida oerhörda plågor med kyla och svält och tvivelaktiga relationer med de lokala indianerna.

Bradford, som var kolonins guvernör under mer än trettio år, skrev den första riktiga boken i det blivande USA, "Of

Plymouth Plantation”. Han berättar att Mayflower-resenärerna från England förde med sig en religiöst grundad doktrin enligt vilken marken skulle odlas kollektivt för att känslan av samhörighet under Gud skulle förbli stark.

Men svälten och den hårda vintern år 1623 fick migranterna att tänka om. Hälften dog av de svåra umbärandena. Den ene hade inget överskott av säd att ge till den andre. Bättre då att var och en fick göra sitt bästa på egen hand för att se vad som fungerade. Det beslöts, skriver Bradford, ”att varje man skulle så sina egna frön och lita till sin egen förmåga”. Varje familj fick sin egen bit jord och det kollektiva jordbruket avslutades. Bradford rapporterade:

Detta var mycket lyckosamt ty det gjorde alla mycket flitiga och mer såddes än annars hade varit möjligt... kvinnorna gick nu villigt

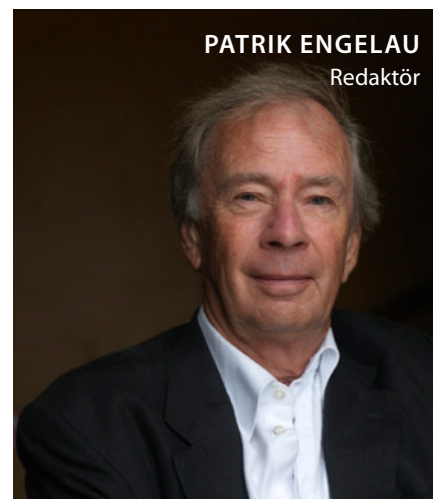
ut på fälten och tog sina småtingar med sig för att hjälpa till att så vilket tidigare hade betraktats som svaghet; den som förmått dem till sådant arbete hade förut ansetts för tyrann och förtryckare.

LÅG HÄNDELSERNA I PLYMOUTH BAKOM VÅRA SKIFTESREFORMER?

Jag vet inte om detta bara är en romantisk historietolkning eller om den fria företagsamheten faktiskt uppstod i Massachusetts år 1623 – inte för att någon smart tänkare hade tänkt ut något listigt utan för att människorna drabbats av olyckor och inte längre kunde hjälpa varandra och beslöt att försöka hjälpa sig själva för att se om det blev bättre resultat. Det blev det.

Var det denna sociala uppfinning från Plymouth som 126 år senare förmådde Sverige att försöka sig på storskiftet och

därefter enskiftet och laga skiftet? Som vanligt en innovation som uppstår i USA och sedan sprider sig till läragtiga och följsamma länder som Sverige?

PATRIK ENGELAU
Redaktör

I LIVSMEDELSBUTIKEN FINNS TVÅ SORTERS MAT:
DEN UTAN INNEHÅLLSFÖRTECKNING OCH DEN MED EN LISTA PÅ INGREDIENSER SOM PÅMINNER
MER OM EN KEMILEKTION ÄN EN MIDDAG.
MATEN UTAN LISTA ÄR PRODUCERAD AV NATUREN SJÄLV MED HJÄLP AV MÄNNISKOR.
MATEN MED LISTA ÄR GJORD I LABBET. JÖRGEN ANDERSSON OCH DE REGENERATIVA BÖNDERNA ÄGNAR SIG ÅT
ATT FÖRSÖKA HJÄLPA LIVET I STÄLLET FÖR ATT MOTARBETA DET.

Foto: Karin Sundeno

MATPRODUCENTERNA SOM SAMARBETAR MED LANDSKAPET

Härligt sensommarbete i
Brattland, Undersåker

Får på vandring vid
Bottenvallen, Ottsjö.
Det fina fotot har
Karin Sundemo tagit

Lantbruk går ut på att producera mat till oss människor. Förenklat skulle man kunna påstå att det finns två tillvägagångssätt: industriell stordrift eller litet och lokalt. Litet och lokalt var självklart förr i tiden, innan traktorerna, mjölkmaskinerna, gödningsmedlen och bekämpningsmedlen gjorde livet mindre tungt för bönderna, och maten sämre för människorna.

MYCKET KVAR ATT LÄRA

Jörgen Andersson driver ett så kallat regenerativt lantbruk i Åredalen i Jämtland, ett lantbruk som skiljer sig från det traditionella bondeliv han är uppvuxen och skolad i.

– Det man lär sig på Lantbruksskolan hjälper inte den som vill förstå hur naturen fungerar, säger Jörgen. Man måste lära om helt. De nya bönderna som söker sig till det regenerativa lantbruket finner en enorm tillfredsställelse och unga lantbrukare kan gå om gamla bönder i kunskaper om landskapets ekosystemprocesser.

Regenerativt lantbruk handlar mycket om att iakttä och lära sig av naturen, till exempel hur man flyttar runt djur på bästa sätt för att få gräset att växa och djuren att må så bra som möjligt.

– Dagens matindustri är mer ett race to the bottom, säger Jörgen. Några gigantiska, livsmedelsföretag tävlar mot varandra, och

de som lyckas sälja lägsta möjliga kvalitet till högsta möjliga pris, vinner. På kuppen förlorar vi människor hälsan. Vi blir sjuka, odlingsjorden utarmad och det naturliga blir något sällsynt.

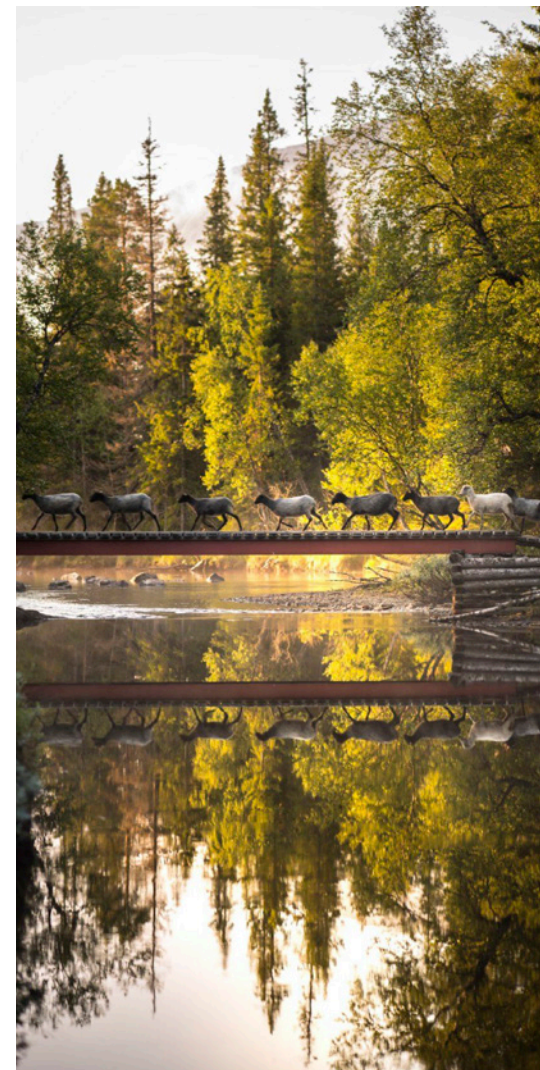
VEM ÄR DET SOM ROR?

Ett stort problem är att de här företagen är så stora och inflytelserika att de manipulerar både akademien och politiken.

Om Jörgen har rätt så hade också Leif Nylén rätt, han som skrev låten När den ena handen vet vad den andra gör för proggbandet Blå Tåget 1972, senare uppdaterad av Ebba Grön under namnet Staten och Kapitalet.

Systemet vi lever med just nu tydliggör motsatsförhållandet mellan kapitalism och marknadsekonomi. Mellanhändernas oligopol på livsmedelsmarknaden gör det svårt för bönder och konsumenter att hitta varandra.

Jörgen tycker att vi borde komma ihåg hur det slutat tidigare när staten, eller staten och stora företag i maskopi, strävar efter kontroll över ekonomi och produktion. Följderna av idén med Sovjetunionen, Det tredje riket i Tyskland och Det stora språnget i Kina blev hungersnöd och krig. Vägen dit ackompanjerades av visioner om fred, mat och lycka för alla.

Skrankan precis utanför Ottsjö.
950 djur på 0.2 hektar i två timmar.

ATT TA ANSVAR

I en sann marknadsekonomi informerar vi oss och tar ansvar för våra beslut. Av detta blir det demokrati. Vi låter oss inte styras. Sann demokrati har vi med andra ord, just ingenstans. Vi befinner oss långt ner på skalan för det personliga ansvarstagandet. Vi anammar en offermentalitet utan att lägga märke till det. Vi accepterar idén om höger och vänster i politiken, men höger-vänster-skalan försvinner ju mer ansvar vi tar. Just nu lägger sig svenskar i allmänhet på 25 av 100 på ansvarsskalan.

Matsystemet präglas av offermentalitet, säger Jörgen, och varnar för att det kommer bli värre om vi inte kliver in mer i våra egna liv.

Jörgen rekommenderar läsning av Jacob Nordangårds böcker. Han tar bland annat upp familjen Rockefellers historiska roll i samhällsutvecklingen.

De här rika globalisterna ger sken av att de gör något gott via sina välgörenhetsstiftelser. För vanligt folk blir det helt fel i slutändan.

ÅTERSTÄLLA NATUR TILL RESERVAT

Livsmedelsindustrin vill så klart öka sina marknadsandelar. Enligt ETC Group (en organisation som ”monitors the impact of emerging technologies and corporate strategies on biodiversity, agriculture and human rights”), äter bara 30 procent av jordens befolkning mat producerad av livsmedelsjättarna. Hela 70 procent äter lokalt producerad mat. Majoriteten av världens befolkning har inte råd att betala så mycket för så lite som vi rika gör.

Så hur ska industrin kunna ta marknadsandelar från de lokala bönderna?

Till exempel ser vi den toppstyrda idén om att återställa natur och skapa reservat där det nu är odlings- eller betesmark. Inom dessa skyddade områden kan vi inte längre föda oss från landskapet. Människorna ska bort. Då kan livsmedelsindustrin tjäna mer pengar på de allra billigaste råvarorna från sina exploaterade områden. Av stärkelse, vegetabiliska oljor och socker kan industrin ”koka ihop” ännu mer av sina livsmedelsliknande produkter.

PENGAR ÄR EN BRA DRIVKRAFT TILL ATT ”VETA ALLT”

Men kan det verkligen vara så illa att akademi och stat går i livsmedelsindustrins ledband? Forskaren Stefan Hellstrand

har tittat närmare på de Nordiska Näringsrekommendationerna. Han granskar underlagen och menar att slutsatserna inte är vetenskapligt underbyggda, men bra för livsmedelsindustrin. En annan forskare och författare, Thomas Sowell hävdar i sin bok *Intellectuals And Society*, att mönster byggs in i akademiska institutioner. Ett av dessa mönster är att man som akademiker gärna gör anspråk på att kunna mycket även om sådant som ligger utanför det egna kunskapsområdet. Folk hyser respekt för de lärde, vilket puffar upp egot tills man tror att man vet allt om allt. Omvärldens respekt för akademien utnyttjas på så sätt medvetet eller omedvetet, men en sak är klar enligt Sowell: Beslut baserade på råd från så kallade experter uppvisar ett skrämmande dåligt track record.

Pengakorruption ovanpå dessa mönster av ego-byggande och man kan få ovetenskapligheter att flyga.

ÄR DET VEGANERNA SOM KOMMER ATT HJÄLPA TILL

Historiskt sett har spannmålskulturerna visat sig vara de mest förtryckande. Mat som kan förvaras i bevakade centrallager och sedan distribueras långa sträckor, ger centralmakten möjlighet att skilja befolkningar från sin sin natur. Regenerativt lantbruk handlar om

De har blivit tillökning hos fjällkorna där de betar i Edsåsdalen i Undersåker

att återerövra relationerna mellan oss människor och de landskap vi behöver vårda.

Jörgen är full av hopp om framtiden, och lyfter veganerna som ett bra exempel, inte för att de vägrar äta kött, utan för att de bryr sig. Den som bryr sig om det som lever, tar reda på mer, och mer kunskaper får konsekvenser, typ att allt man lärt sig tidigare kan vara fel.

Vi ser ett tydligt mönster där de allra ivrigaste veganerna blir de starkaste förkämparna för regenerativt lantbruk och för hälsosamt köttätande. Ett mönster som samtidigt hjälper konventionella bönder att upptäcka och erkänna vår bristande respekt för husdjuren.

Jörgen ser tecken på att livsmedelsindustrins vegansatsning nu tappar mark, trots en massiv marknadsföring. Produkterna är dyra och man underskattar kroppens kunskap.

I dag finns många exempel på hur människor med hälsoproblem växlar från att ha ätit livsmedelsindustriprodukter till att äta i enlighet med hur vi som art har utvecklats evolutionärt. Genom att förstå hur vi ätit, rört oss och använt vår unika förmåga att samarbeta, kan vi lära oss vad som är mer hälsosamt.

FLER SOM PRODUCERAR MAT

Jörgens mål är att bryta utvecklingen mot ännu mer industriell matproduktion, och öka den lokala samarbetskraften. Han refererar till den franska romantikens författare Rousseau och Voltaire, som skrev om hur människor som skiljs från naturen längtar tillbaka och vill odla sin trädgård. Det är det som ger mening åt tillvaron, enligt huvudpersonen i romanen Candide.

Vad väcker denna längtan i just i dessa tider?

– Kanske covidcirkusen, säger Jörgen, och berättar om unga människor som tappade tron på staden som boplat och i stället sökte sig ut på landet.

Men vi som bor kvar i staden då? Måste vi förbli hjälplösa? Måste vi för alltid vara kuvade av dem som sitter på matlagren? Är vi framtidens labbköttätare. Nej, inte om vi är beredda att delta mer i vår lokala matproduktion, enligt Jörgen. I dag är vi en på hundra som producerar maten. Jörgen tycker att vi skulle vara tio på hundra.

– Som vilken ryss som helst med erfarenhet av Sovjetunionens färor, säger Jörgen och skrattar. Ryssar vet att man måste fixa sin egen mat.

LEVANDE JORDAR GER NYTTIGARE MAT

Jörgens blick vilar på helheten, på djuren, landskapet, jorden och växtligheten.

– Livets viktigaste plats är matjorden. Man kan se en fantastisk vitalitet när livet frodas runt omkring en. Den som äter mat från sådana landskap mår helt enkelt bättre, än den som äter labbproducerade livsmedel eller mat från jordar som så att säga går på dropp. Av den maten blir man inte lika frisk. Maten är mer än sina kemiska beståndsdelar. Om du delar upp alla ämnen som finns i ett äpple och äter dem var för sig så är det inte samma sak som att äta det levande äpplet.

KO, KALV OCH MJÖLK

Han drar ännu ett exempel på betydelsen av naturens helhetssystem:

Mjölk som går från ett moderdjur till avkomman vid digivning är inte bara högvärdig näring. Det handlar om tvåvägskommunikation. Genom spenarna kan kalven signalera behov som förändrar mjölkens sammansättning till nästa dag. Mjölken är ett levande väsen i ett större system, precis som äpplet. Att döda mjölken genom pastörisering är en dålig idé. Det stör det levande systemet. Forskning visar att barn som dricker

Renar på Åresjön någon gång för ungefär 100 årsedan. Fotograf är Nils Thomasson som skildrade rennäringen i allmänhet och den i Åredalen i synnerhet under 1900-talets första halva. Bild från Jamtlis fotosamlingar.

pastöriserad mjölk får fler allergier, medan barn som dricker opastöriserad mjölk slipper allergier. Är de dessutom ute och smutsar ner sig i ladugården får de ett ännu bättre immunförsvar än de som ägnar sig åt överdriven hygien, enligt samma forskning. Men det var mjölken som gjorde störst skillnad. En kalv som dricker pastöriserad mjölk dör.

Bondens uppgift, enligt Jörgen, är att hjälpa landskapet att bli så vitalt som möjligt. Då måste alla anpassa sig till alla, enligt the maximum power principle, som det kallas. Det går bara bra om det går bra för helheten, där alla hjälps åt att maximera mängden liv.

– Potentialen för ännu mer liv är enorm. Att maten inte skulle räcka till jordens alla människor är en myt. Men även om pratet om en överbefolkad planet är felaktigt, behöver vi vara ödmjuka inför ekosystemen. Vår roll som människor är att hjälpa komplexa system som är känsliga för störningar. Ju fler som lever som en del av landskapet, desto fler kan vi mätta. Då kan alla vi som lever här på planeten få det vi behöver.

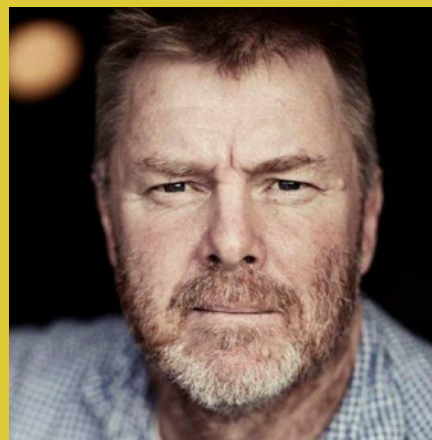
MATS JANSSON

Artikeln har tidigare varit publicerad i Svensk Epoch Times
epochtimes.se

Fjällbete är ett företag som startade med en idé om att minska avståndet mellan producent och konsument samt erbjuda traktens turistnäring riktigt bra mat. Fjällbete ville jobba med naturen, inte emot den. Djurens välmående var en drivkraft, liksom att härma naturens eget sätt att skapa liv. För 100 år sedan fanns mängder med kor, får, renar och getter i Åredalen. Många fler renskötare och bönder hjälpte djuren att forma landskapet. Fjällbete ville få tillbaka djuren, eftersom de är en omistlig del av ekosystemens vitalitet när de får vara sig själva, hjälpa gräset att växa och minska beroendet av inköpta insatsmedel.

Fjällbete

Jörgen Andersson har varit Fjällbetes drivande kraft i 20 år. Nu finns också en förening för regenerativt jordbruk i Sverige. Du hittar den på regenerativtsverige.se.

ETT STORT TACK FÖR ALLA GÅVOR

GÅVOR TILL FÖRBUNDET

Andersson K-J	Skara	100	Magnusson Rolf	Sunne	100	Söberg Anders	Vollsjö	200
Bengtsson Bengt	Hishult	10	Mats Rune	Öje	50	Söderquist Sven-Åke	Fjugesta	100
Bengtsson B-G	Agunnaryd	500	Moon Agneta	Lund	200	Thorslund Stefan	Linköping	300
Billefält Roger	Vallentuna	600	Nilsson Björn	Linköping	200	Tureson Lennart	Hyssna	100
Brolin Göran	Västra Tunhem	200	Nilsson Kjell-Åke	Hjärnarp	40	Wells Nigel	Järna	300
Brolin Monica	Marbäck	100	Nordin Bo	Backe	200	Werner Per	Västra Torup	100
Edmundsson Nina	Gråbo	100	Nordström Rolf	Vellinge	500			
Emgård Anders	Staffanstorp	200	Olsson Göran	Ed	100			
Eriksson Harry	Sörbygd	200	Olsson Lasse	Svedala	100			
Fahlander Gudrun	Söderköping	100	Olsson Lennart	Vedevåg	500			
Gustafsson Anna	Forserum	200	Olsson Rolf	Sparreholm	500			
Häller Douglas	Ljungskile	200	Olsson Rolf	Östersund	100			
Johansson Bernt-Inge	Kumla	100	Persson Bengt-Göran	Hamneda	100			
Johansson Eije	Sävsjö	100	Persson Sven	Harlösa	400			
Johansson Jörgen	Herrljunga	100	Pettersson Ingeli	Strängnäs	100			
Johansson Ulf	Rimforsa	600	Phil Björn	Linköping	600			
Jönsson Stefan	Holmsjö	100	Risberg Ronny	Hörby	100			
Kronmar Hans	Löderup	400	Rosenqvist Anders	Mjölby	200			
Lindkvist Marianne	Järfälla	100	Sandell Arne	Färgelanda	100			
Lundahl Birgitta	Lund	100	Svengren Tord	Kungsängen	100			
			Svensson Ingvar	Lammhult	200			

GÅVOR TILL EGEN AVDELNING

Ebbe Hörman	Kumla	100
Jacobsson Marie	Skillingaryd	100
Johansson Eije	Sävsjö	100
Nilsson Evert	Torsås	200
Olsson Lasse	Svedala	100
Rosenqvist Anders	Mjölby	200
Runn Ulla	Vretstorp	100
Salomonsson Kurt	Stockaryd	100
Sixtensson A-M	Moheda	100
Svensson Göran	Nye	100
Svensson Ingvar	Lammhult	400
Söberg Anders	Vollsjö	200
Tureson Lennart	Hyssna	100

ÅRSSTÄMMA

Stämman sker söndagen den 7 april på Ingesunds musikhögskola. På närbelägna Ingestrands camping finns möjlighet till billig övernattning för den som har långt att åka.

ANMÄL DIG SNARAST

För vår planering är det viktigt att du anmäler dig. Anmälan och ev. boende sker till Lena på 073-810 12 23 eller kansliet@sverigessmabrukare.se.

EN RIKTIG VINTER GYNNAR BÅDE ODLINGAR
OCH SKIDÅKNING

MOTIVATION OCH NYTÄNKANDE

UNGA DRIVER GÅRD FÖR ATT FÅ MER FRITID

I Åre kommun i Jämtland ligger den lilla byn Mattmar. Det är en gammal lantbruksbygd med bördiga jordar. Trots detta bär bygden prägel av avfolkning. De senaste decennierna har inga lantbrukare varit aktiva i byn, mer än på fritiden. Till bybornas glädje blev det ändring på detta för två år sedan. Mällbyn Gård lades ut till försäljning och Sanne Björö (27) och Martin Liljekvist (31) slog till. Detta var platsen de drömt om. Gården är från 1800-talet och har tidigare ägts av samma släkt. Fram till ca 1990 bedrevs mjölkproduktion med cirka 30 kor. I ladan finns gammal utrustning till mjölkproduktion, men den är dom nya ägarna i full färd med att plocka ner. De tror att det skulle bli svårt att få en gård med 30 kor att gå runt ekonomiskt i Sverige idag.

MOTIVATIONEN

Nu är det istället fullt fokus på grönsaksproduktion på gården. Odlingen sker utan användning av kemikalier och syntetiska

PÅ BREDDGRAD 63° NORD I
BLÅSIGA JÄMTLAND ODLAR ETT
UNGT NYBLIVET LANTBRUKARPAR
GRÖNSAKER SOM FÖRSÖRJER
BÅDE RESTAURANGER OCH
PRIVATA HUSHÅLL.

DE BOR I STORT SETT GRANNAR
MED JÖRGEN ANDERSSON FRÅN
ARTKELN HÄR INNAN .
KANSKE KAN DE LÄRA AV JÖRGENS
TANKAR KRING VITALA EKOSYSTEM

gödningsmedel, med omsorg och respekt för ekosystemet i och ovan jord. Säsongen 2024 blir den fjärde för paret. Den största motivationen till att bli grönsaksodlare är inte helt självklar.

– Jag är besatt av att kunna åka skidor så mycket som möjligt och hade länge funderat på hur jag skulle hitta ett jobb som möjliggjorde detta, berättar Martin.

Paret har tidigare bott och jobbat i Åre by, en av Sveriges största skidorter. Där växte sig passionen för skidåkning stor. Vidare berättar

Sanne hur de under flera år skämtat om att driva en potatisgård. Åren gick och skämtandet övergick till mer seriösa idéer. Till slut gjordes idéerna till verklighet. Deras första sommar som grönsaksproducenter lånade de åkermark på en annan plats i Åre kommun. De förklarar att förväntningarna på produktivitet och förtjänst då var låga.

– Den första sommaren såg vi på som ett test. Det var bra. Vi fick göra några misstag och lära av dem.

Framförallt upplevde de att det var svårt att låna en bit åkermark, utan vatten och infrastruktur. Många grönsaker såldes den sommaren, men när de räknade på intjäning per arbetstimme insåg de att det var ohållbart. Framförallt blev det mycket bilkörning. De odlade grönsakerna på en plats, tvättade dem på en annan plats, och sålde på en tredje. Sanne förklarar att det var jobbigt.

– Vi kände att antingen så köper vi en gård eller så skiter vi i det.

Flyttbara odlingstunnlar gör det möjligt att odla nästan samma grödor som i södra Sverige. Flyttbarheten möjliggör en hållbar växtföljd.

Kålen trivs i Jämtland. 2024 kommer man att odla cirka 10.000 kålplantor. Man skulle gärna öka detta men då krävs större uppodlad yta och en tydligare växtföjdsstrategi.

På Mällbyn gård odlades cirka 45 olika sorters grönsaker, sommaren 2023.

Från början var tanken att Martin skulle driva produktionen och Sanne fortsätta att jobba med sin dåvarande firma. Det blev inte riktigt så. Hon märkte snabbt av att hon mårde så bra av att jobba ute med odlingen, så det blev fort mer och mer av det. Till våren 2023 arbetade de cirka 40% med andra jobb som komplement till odlingen. Sanne inom hotell/restaurang, och Martin i matbutik. Nu har de sagt upp sig för att satsa fullt ut på gården. Sanne räds inte utmaningen.

– Det är kul och spännande! Nu MÅSTE vi sälja bra, för vi har ingen annan inkomst. De andra jobben gjorde att vi varit borta mycket från gården. Nu kan vi satsa fullt ut. Vi har räknat på ekonomin, och det ska gå, säger hon med entusiasm och självsäkerhet.

Martin tillägger att det hade varit strategiskt att vara kvar på de andra jobben ett tag till, men han kände att han verkligen ville fokusera på gården.

– Det värsta som kan hända är att det inte går ihop ekonomiskt. Men då är det ju bara att börja jobba lite med annat igen, menar han. Uppfattningen de fått är att det skulle vara lätt för dem att få tillbaka liknande jobb igen om de behöver det. De är också tydliga med att förklara att de inte har några höga förväntningar på löner, jämfört med folk som satsar på en vanlig yrkeskarriär. Men de förklarar att andra värden väger upp för detta. Fritid på vintern är ett sådant mervärde. Odlingsglädjen är ett annat. De värderar att få laga mat med råvaror från egen gård mycket högt. Till sist uttrycker de att det är härligt att kunna styra över sin egen tid. Så småningom kommer det fram att det inte bara vara viljan att åka skidor på vintern som fick dem att fatta beslutet om att bli bönder. Martin har ett genuint intresse för jordbruk och har länge haft lust att jobba med något som känns viktigt ur ett hållbarhetsperspektiv. För Sanne var vägen hit inte lika självklar.

– Jag halkade in på detta för att jag träffade Martin. Min syster skulle nog beskriva mig som ett betongbarn. Men jag har upptäckt att jag behöver denna livsstil. Jobba ute. Styra min egen tid. Och att jobba för något gemensamt, tillsammans med Martin, det tycker jag är väldigt fint.

ODLINGEN OCH FÖRSÄLJNINGEN

Gården har 14 ha mark. I dagsläget är odlingarna på ca 7000 kvm. Det är ungefär den nivån de upplever att de klarar av med de resurser som finns idag, det vill säga: två gårdsbrukare, deras händer och några enkla redskap. Som regel odlar de i 75 cm bäddar och eftersom de inte använder traktor planteras det ganska tätt. Till grödor som behöver det används odlingstunnlar. Dessa är flyttbara, vilket gör det möjligt att praktisera en bra växtföljd. På vissa grödor hinner de få in två skördar per säsong (till exempel sallad).

De säljer direkt till kunder utan mellanhänder. I dagsläget till cirka 10 restauranger, och till privatpersoner via reko-ring, gårdsbutik och en "bondens marknad" en gång i veckan. Det senaste är ett koncept som de själva tagit initiativet till.

– I Åre kommun produceras nästan ingen mat. Vi skulle inte kunna sälja till en grossist. Det finns inga distributionskedjor.

Men det är också tydligt att de tycker att direktkontakt med kunderna är viktigt. På så vis kan de säkra god kvalitet. De kan garantera att grönsakerna är nyskördade. De är också måna om att ha en fortlöpande dialog med restaurangerna.

– Vi önskar att involvera dem när vi köper in fröer. Vi vill odla det som de vill ha.

Parets ideologi är att grönsakerna ska vara tillgängliga för alla. De vill inte sälja några lyxprodukter. Därför sätter de samma pris som de ekologiska varorna i matvarubutikerna.

JORD OCH VÄXTFÖLJD

Att värna om jorden och omgivande natur är en självklarhet för de två gårdsbrukarna. Skonsam jordbearbetning och en roterande växtföljd med grön gödsling är två metoder som praktiseras. Det har dock blivit ett dilemma att kålen växer så bra.

– Det blir mycket kålväxter, och vi måste ha en strategi för hur vi ska hantera det ur ett växtföljds perspektiv. I år kommer vi att odla 10 000 kålplantor. Det kan vi inte fortsätta med varje år om vi inte ska öka arealen väldigt mycket.

Gödsel får de huvudsakligen från grannen, som har kor. Det är Martin glad över.

– Det är kul när man kan hitta sådana lösningar. Han får en del av vår mark, till vall och bete, mot att han kommer och dumpar av stallgödsel till oss. Det är en win-win.

Några stora problem med skadedjur har de hittills inte haft. De tror att det kan ha ett samband med att det ligger ett artrikt

naturreservat nära gården.

– Vi har jättemycket fåglar här, speciellt svalor. Vi tror att det är därför vi har så lite skadedjur.

ODLING I NORRLÄNSKT KLIMAT

Att odla i Jämtland, på breddgrad 63, innebär utmaningar. Det är mycket vind och generellt kalla temperaturer. Snön kan ligga kvar långt in i april, sista frost dagen kan vara i juni och första i augusti. Det kräver vakna odlare. Men Martin är positivt överraskad över alla fördelar som det innebär att odla i Norrland.

– Det är konstigt att vi inte odlar mer i norra Sverige. Marken är billigare och vi har färre skadedjur. Vi har gott om vatten och en massa soltimmar. Man måste bara odla rätt grödor.

Han nämner några exempel. Zucchini på friland fungerar "inte kanonbra", medan kålen går "hur bra som helst". Sallad är en annan gröda som går lätt att odla i delar av norra

Sverige. Den tål frost, tycker om kalla nätter och trivs inte i ett torrt klimat. I och med att de har odlingstunnlar, så kan de odla nästan allt som odlas i södra Sverige. Säsongen blir säklart kortare, men som kompensation har de mer ljus på sommaren. Vissa saker svarar väldigt bra på detta, till exempel tomater. Sommarhalvåret 2023 odlades 40-45 olika sorters grönsaker på gården, om man räknar med olika sorter av samma art. Dessutom odlas snittblommor. Det har blivit ett populärt inslag, både från kundernas och odlarnas sida. Sanne gillar att skapa buketter. Då får hon användning för sin kreativitet.

SOCIAL HÅLLBARHET ÄR OCKSÅ VIKTIGT

Mällbyn Gård har inga anställda. Det har varit tal om att ta emot volontärarbetare som kan få arbeta och bo på gården, men paret är i just nu skeptiska till detta. De vill inte bli beroende av gratis arbetskraft. Deras produktion ska vara ekologiskt-, ekonomiskt- och inte minst socialt hållbar. De ser gärna anställda på gården i framtiden, men då ska de ha råd att ge dem en rimlig lön och bra arbetsförhållanden. Alternativt en rejäl dos kunskap till någon som är ute efter att starta upp en liknande produktion. De menar att de inte kan erbjuda detta idag, men kanske om några år.

EKONOMISK OCH KUNSKAPS- MÄSSIG SJÄLVSTÄNDIGHET

Gällande ekonomiska bidrag, så har de ännu inte fått några sådana. Allt är finansierat ur egen ficka. De har lån på fastigheten, men trots att mycket behöver köpas för att kunna starta upp så har de inte tagit några lån för att starta företaget. När det kommer till EU-stöd så har de ännu inte hittat något som passar småskalig grönsaksproduktion. Lantbruksrådgivning har de inte heller haft ännu. Sanne menar att de inte känt behovet för det än.

– Det går att läsa sig till allt idag. Kunskap och inspiration finner de i böcker, artiklar, på youtube, sociala medier och av andra odlare som de träffar på reko ringen. Martin förklarar att det finns en stark rörelse i Nordamerika med unga människor som driver småskaligt lantbruk. De hämtar ofta inspiration där. En person som det har lärt sig av är Elliot Coleman i Maine på östkusten i Nordamerika. Han praktiserar ”4 season gardening” i ett klimat där det är kallt om vintern. Det inspirerar Martin och Sanne.

– Vi vill försöka odla både tidigt och sent. Det är lätt att tänka att när första frosten kommer så är odlingssäsongen slut, men det finns massa saker som tål minusgrader, till exempel spenat.

I år kommer de att experimentera med att plantera koriander runt tomatplantorna. När tomaterna åker ut i september hoppas de på att kunna skörda koriander fram till jul. Kålen skördas långt efter första frostnatten. Sanne tror att det ibland kan vara en fördel att inte ha så mycket lantbruksbakgrund.

– Vi har inga inlärdade principer som vi håller fast vid, förklarar hon.

FILOSOFI

I framtiden har paret en tanke om äppelodling, och en dröm om att laga cider. De har också pratat om att de skulle kunna starta med att odla svamp eller mikro-grödor på vintern. Men det finns en viktig del i deras filosofi som sätter begränsningarna.

– Grejen är att vi faktiskt inte vill jobba så himla mycket, i alla fall inte året runt. Just nu vill vi kunna åka iväg på vintern för att åka skidor, avslutar Sanne och Martin.

SARA HANSDOTTER
NORSØK

ÖVERJÄRVA GÅRD BLIR ETT FRILUFTSMUSEUM

TILL MINNE AV ULLA ALM

Söndagen den 25 februari avled Ulla Alm i sitt hem efter en tids sjukdom. Ulla blev nästa 81 år.

Hon var föreningen Kulturlandskaparnas grundare och eldsjäl under 30 år. Ulla var aktiv i den dagliga skötseln av färbesättningen på gården in i det sista. Hennes fokus på djuren sviktade aldrig.

Oförtröttligt undervisade Ulla såväl barn som vuxna i gamla brukartraditioner och hantverk på Överjärva Gård eller i närliggande hagar.

Ulla var också kontaktperson för Småbrukarnas lokalavdelning Uppland-Södertörn sedan många år.

BYGGNADER OCH DJUR

Överjärva gård är en del av Solnas natur- och kulturhistoria. Det är en plats som visar hur människor i Solna levde förr. Gården är också navet för stadens natur- och utomhusundervisning där Kulturlandskaparna är en viktig del. Nu väljer man att skapa ett friluftsmuseum.

Friluftsmuseum är en typ av museiverksamhet som visar och förmedlar väsentliga delar av sina samlingar utomhus. Grundstommen utgörs av historiska byggnader och utemiljöer, samt djur och växtliv i en sammanhängande kulturmiljö.

FÖRVERKLIGANDE AV VISIONEN

För att uppnå visionen för Överjärva gård finns ett antal utvecklingsområden:

- Utveckla caféverksamhet för såväl gårdens spontana besök och större planerade grupper.
- Utveckla utemiljön för att lyfta det gröna och levande kulturarvet samt stärka den biologiska mångfalden. Det görs genom bland annat odlingsmöjligheter, trädgårdsrestaurering och genom att utveckla djurhållningen.

- Utveckla aktiviteter och evenemang med ett brett utbud, så som marknader, högtider och traditioner.

UPPRUSTNINGEN

Gula villan har förberetts för framtida café/restaurangverksamhet.

Vinterträdgården kommer interiört att restaureras till ursprungligt skick. Vinterträdgården kommer efter färdigställandet att kunna hyras ut till allmänheten för olika publika evenemang såsom dop, vigslar och utställningar.

Ladugården är den centrala byggnaden på Överjärva. Under 2024 fortsätter det omfattande arbetet med tak och stommar samt att byta ut brädverk som är angripet. Parallellt med detta tas ett program fram för kommande 4H verksamhet och för att möjliggöra aktiviteter såsom kulturhistoriska lek- och lärmiljöer.

Vi får hoppas att detta kommer att ske i samarbete med Kulturlandskaparna.

JONAS WANGSTEN

KUSK- UTBILDNING

MED BRUKSHÄST

Nu är ansökan öppen till utbildningen i brukshästkörning med start hösten 2024. Utbildningen är en kostnadsfri yrkeshögskoleutbildning som går på halvtid under två år. Delvis på distans, delvis på olika utbildningsorter i landet samt en del undervisning på Wängen som är ett nationellt brukshästcentrum.

Utbildningen ger en yrkeshögskoleexamen och leder i första hand till eget företagande. I utbildningen ingår körning, utbildning av körhästen, hästturism, anläggningsvård, underhåll och hantverk, hästkunskap för egenföretagare och företagsekonomi för hästentreprenörer.

En lärarutbildning som kommer att utöka ditt nätverk och ge dig möjlighet att utveckla ditt eget företagande. Läs mer på Wängens hemsida, wangen.se.

VILL DU STARTA ELLER UTVECKLA DIN VERKSAMHET I VÄSTRA GÖTALAND

Har du flyttat ut på landet, tagit över en gård eller är redo att ta din självhushållning till ett företagande är detta kurserna för dig. Vi vill att fler gårdar ska få bästa möjliga förutsättningar för att driva hållbara företag. Vi tycker att det behövs fler företagare som producerar mer mat, men vi förstår att det inte alltid är så lätt att veta var man ska börja. Det vill vi underlätta för dig!

Vi kommer bland annat att fördjupa oss i följande ämnen:

- **Introduktionsträff** Vad passar mig och min gård? Översiktlig genomgång av olika typer av produktion, förädling och företagande.
- **Företagande** På vilket sätt vill jag driva mitt företag? Hur kan jag få lönsamhet i min affärsidé? Genomgång av företagsformer, grundläggande regler och krav.
- **Växtodling** Hur odlar jag mat på min mark och vad måste jag tänka på? Flera träffar om hur man odlar grönsaker, spannmål och foder till sina djur.
- **Djurhållning** Hur föder jag upp mina djur på bästa sätt? Regler och praktiska tips med flera träffar för olika djurslag.

- **Landskapsvård:** Hur sköter och förvaltar jag natur- och kulturvärden i markerna runt min gård?
- **Förädling och försäljning** Hur kan jag förädla det marken och djuren producerar till säljbara produkter? Hur kan jag sälja dem?

Vi kommer delvis att kunna anpassa fördjupningsträffarna efter deltagarnas behov och önskemål. Vi kommer att varva teoretiska genomgångar med studiebesök, också kombinera digitala träffar med träffar på plats. Vi kommer att bjuda in företagare som har gjort den här resan själva och varva med teoretisk grundkunskap. Du kommer inte att behöva anmäla dig till alla träffar utan välja de som passar dig bäst.

Hör gärna av dig om du har förslag eller synpunkter på ämnen som du vill att vi tar upp!

Kontaktpersoner

Camilla Krokeus, 010-224 56 71
camilla.krokeus@lansstyrelsen.se,

Lina Morin, 010-224 53 03
lina.morin@lansstyrelsen.se,

Knäpparlarver gör gångar i potatisen vilket gör den osäljbar men inte farlig att äta. Dock måste man skära bort en del.

SMÅSKALIG EKOLOGISK POTATISODLING SOM KRISBEREDSKAP

Tvivelar du också på att politiker och storjordbruket kommer att klara livsmedelsberedskapen vid en eventuell kris. Under våren 2022 startades potatisuppropet av omställningsinitiativet i Söderhamn för att se till att vår matberedskap är god. Nu uppmanar vi alla att odla potatis för att öka beredskapen i samhället. Här delar vi med oss av lite goda råd för att lyckas med odlingen.

GÖDSLING

Potatis är ganska näringskrävande. Väl brunnen stallgödsel eller trädgårdskompost som brukas ner tidig vår är att föredra. Mikroliv och humusämnen i nedbruten kompost hjälper till att hålla jorden frisk och minska patogener. Allt för riklig gödsling kan dock leda till sämre kvalitet och lagringsförmåga.

STARTA I RÄTT TID

4-5 veckor innan det är dags att sätta potatisen i jorden bör du lägga dem att förgro i ljus och varmt. De groddar som bildas ska vara korta, knubbiga och gröna annars är det inte tillräckligt med ljus. Potatisen sätts med 20-30 cm mellanrum

och ett radavstånd på 50-60 cm. Se till att jordtemperaturen är minst åtta plusgrader när potatisen sätts?

VÄLJ RÄTT SORTER

Om du väljer sorter som är motståndskraftiga mot sjukdomar, främst bladmögel, så hinner potatisen växa länge och ger en bra skörd. Connect är en sort som klarar potatisbladmögel mycket bra. Även Sarpo Mira har mycket bra bladmögelresistens men vi tycker tyvärr inte att den är lika god som Connect. Har du inte eget friskt utsäde eller om det är första gången du odlar på en ny plats är det klokt att köpa certifierat utsäde som är testat så att inte sporer från bladmögel finns med.

VAR NOGA MED JORDEN

För att minska risken att potatis drabbas av sjukdomar är det viktigt med en växtföljd på 4-5 år. Då potatis ingår i familjen solanaceae tillsammans med tomat, chili, paprika och aubergine så är det viktigt att inga av dessa ingår i växtföljden. Sätt inte potatis där du nyligen har brutit vall, då kommer du att få knäpparlarver som äter

gångar i din potatis. Larven som ska bli en skalbagge lever av gräsrotter och andra växtdelar. Värst skada på potatisen får du andra året efter vallbrottet. När det mesta av gräsrotterna är borta kommer potatisen att bli födan för larven.

VATTNA OCH KUPA

När bladen börjar komma upp en bit är det dags att börja kupa. Detta görs för att få större tillväxt och mindre ogräs samt minska risken för solskadade potatisar. Potatisplantan lever av stättpotatisen ganska länge. Från midsommar och i juli sker den största tillväxten och då krävs vatten för att knölna ska växa sig stora. Om du har satt en bladmögelresistent sort så kommer blasten att stå fin en bit in på hösten. För övriga sorter så är det viktigt att slå av och ta bort blasten när tecken på bladmögel börjar annars finns risk för brunröta. Två veckor efter att blasten är avslagen har skalet hårdnat och det är dags att skörda. Potatis för vinterlagring förvaras vid 4-5 grader och mörkt. Gärna i jordkällare.

**EMMA SVENSSON
PEROLA OHLSSON**

STIGFINNAREN

JAG ÄR EN VANDRANDE MÄNNISKA!
HAR ALLT VARIT.
DÄRFÖR RÖJER JAG STIGAR I
DE SMÅ "ÄKTA" SKOGSRESTER
SOM FINNS KVAR RUNT VÅR LILLA
SMÅLÄNSKA BY.
DET ÄR FANTASTISKT BERIKANDE!

Grunden till en stig är djuren i skogen. Djurstigar uppkommer inte av en slump. Dom väljer gärna de mest energisnåla vägalternativen. Eller de mest skyddade. Man letar alltså efter djurens ofta diskreta stråk i skogen om man vill förbättra en stig så den passar en människa. Sedan gör jag dom mer människovänliga genom att slita bort blåbärris från kanterna.

Målet är att kunna vandra utan att ris, gräs och sly skaver mot benen. Man vill ju

inte ha fästingar och blött ris på sig. Därför gäller det att göra hundratals ryggböjningar per promenad! Och man ser resultatet direkt så stigrenoverandet blir nästan som ett slags gift!

Sedan börjar även allt fler djur välja "mina" stigar och en stigs främsta överlevnadsfaktor är att dom används!

ÅTERSTÄLLA STIGAR EFTER AVVERKNING

Problemet är att så få människor vågar lämna de större stråken, till exempel vid den orienteringsklubb som ligger i vår närhet. Man ser kanske en stigs början men vågar inte chansa och går därför där man alltid brukar promenera. Svagt.

Personligen älskar jag att bryta mönster och plötsligt vandra rätt in en okänd skog, bara för att få känna det där härliga kittlande känslan i maggropen av att inte veta exakt var jag är!

Värst av allt är att jag aldrig kan känna mig säker på stigarnas framtid. Det kan ta år att få till den perfekta stigen. Och nästa gång jag kommer dit står det en skogsmaskin och tuggar skog och gör djupa spår och bygger berg av ris!

Minst 20 av "mina" stigar har utrotats av skogsbruket trots att det står i Skogsvårdslagen" att stigar inte får förstöras och om så, måste återställas. Detta görs sällan.

VI ÄR GJORDA FÖR ATT VANDRA

Stigsystemet i vårt land är tusentals år äldre än vägnätet. Stigarna är lika gamla som människan som kom efter att isen drog sig tillbaka.

Då kan så kallade "hålstigar" uppstå. När miljoner steg har slitit på stigen blir den allt djupare. Till slut ser stigen ut som ett djupt hjulspår! En hålstig!

När du vandrar på en stig så utför du en kulturgärning som sträcker sig tillbaka till de första människorna i Sverige. På en skogsstig blir du sammanlänkad med alla generationer som har vandrat där före dig.

De har sett ungefär samma saker som du idag och säkert haft samma känslor inför vandringen.

Vi är gjorda för vandring över stenar, rötter och sviktande rismattor.

Nu ropar hustrun att det är dags att ta vår vanliga hundpromenad på runt 90 minuter. Gissa vart vi ska? Vi ska njuta på någon av "våra" stigar.

Min gode vän Hästmannen heter egentligen Stig-Anders. Han säger stolt att det betyder "den vandrande människan"!

PETER GERDEHAG
Dokumentärfilmare,
fotograf och författare

Bokföring
Bolagsbildningar
Deklarationer
Bouppteckningar
Bodelningar
Testamenten
Bokslut
Likvidationer
Skattefrågor
Arvskiften
Årsredovisningar
Äktenskapsförord

WILSSONS AB
BOKFÖRINGSBYRÅ I SKARA

Gunnar Wilsson
0511-161 65
info@wbbab.se

Foto: Niclas Sandberg

VEM BÖR HA FOKALPUNKTSANSVARET?

I höstas skickade Småbrukarna en skrivelse till departementssekreterare Fredrik Granath på Naturmiljöenheten vid Klimat- och näringslivsdepartementet. Det handlade om konventionen om biologisk mångfald (CBD) och de delar som avser traditionell kunskap och sedvanebruk i allmänhet och var fokalpunktsansvaret skall ligga i synnerhet. Nu har vi fått svar vilket du finner på nästa sida.

CBD, Konventionen för Biologisk Mångfald, förhandlades fram under världstoppmötet i Rio de Janeiro, 1992.

Konventionen är inte enbart en naturvårdskonvention utan den berör även mänskliga rättigheter och till stor del allt nyttjande av landskapet och alltså även frågor rörande en rättvis vinstdelning. Artikel 8j fokuserar på delaktighetsprocesser och på vilket sätt man praktiskt inkluderar lokalsamhället i

bevarande och förvaltande av landskapet och biologiska resurser på ett etiskt, jämlikt och rättvist sätt.

BRUKANDE MED TRADITIONELLA METODER ÖVER HELA LANDET

Artikel 10c handlar om att möjliggöra traditionell mark- och resursanvändning för att dels säkerställa lokala samhällens försörjning, dels att lokalt långsiktigt förvalta resurserna. Många traditionella markanvändningssystem bidrar till att bevara en viss biologisk mångfald, t.ex. traditionell ängsskötsel, hamling av träd eller utmarksbete. Detta gäller över hela världen. Exempel på sedvanligt nyttjande i Sverige är renskötsel, fjälljordbruk, fåbodbruk, skärgårdsjordbruk och övrigt småjordbruk, jakt och småskaligt fiske där man utgår från traditionella metoder kan utgöra exempel på sedvanligt nyttjande. Dessa frågor berör alltså många lokala brukarsamhällen.

Genom ett regeringsuppdrag 2021 tilldelades Sametinget uppgiften att utgöra fokalpunkt (alltså ha samordningsansvaret) i Sverige för artiklarna 8j och 10c. Sametinget har därmed också utsetts som huvudman för det inrättade programrådet för traditionell kunskap. Förbundet Sveriges Småbrukare har varit representerade och ingått i detta programråd under ett par år.

Vi stödjer såväl det nationella som det internationella arbetet kring dessa frågor

DET BEHÖVS EN ANSVARIG PART SOM INTE HAR EGENINTRESSE

Det stora flertalet organisationer och representanter för lokala samhällen av traditionella brukarkulturer i vårt land saknar egna resurser att bevaka och driva också dessa frågor kring traditionell kunskapt. Det är därför mycket bra med ett samlat nationellt arbete och stöd för detta. Den enda aktören i den berörda kretsen kring traditionella brukarkulturer

som disponerar tillnärmelsevis erforderliga egna resurser och möjlighet att själva tillgodose sina intressen i dessa avseenden är just Sametinget. Detta faktum, kombinerat med att den rådande formella placeringen av fokalpunksansvaret nu tilldelats Sametinget har dock enligt vår uppfattning medfört att det nu etablerats en i praktiken särskild prioritering i detta arbete utifrån Sametingets urfolksperspektiv. Detta medför att övriga traditionella brukarkulturers perspektiv riskerar att inte bli beaktade.

Det har visserligen nu skapats en särskild samverkan genom arbetsgruppen för programrådet mellan Sametinget och Centrum för Biologisk Mångfald vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala, vad avser övrig kunskapstradition i landet. Detta fungerar dock enligt vår uppfattning i praktiken inte på ett bra sätt vilket gör att de grundläggande perspektiven för gruppen ”urfolk och lokala samhällen” inte beaktas på erforderligt sätt.

SMÅBRUKARNAS FÖRSLAG

Mot bakgrund av ovanstående lämnade vi i höstas följande förslag till Naturmiljöenheten.

- Det behöver klargöras om åtagandena enligt CBD 8j och 10c ska ha ett fokus på konventionens intentioner eller om arbetet ska präglas av en prioritering utifrån den nuvarande svenska urfolkspolitiken.
- Ett förnyat regeringsuppdrag angående ett fokalpunksuppdrag kring CBD 8j och 10c behöver beakta behoven och möjligheterna att förlägga detta hos en övergripande objektiv och

etniskt neutral aktör med full och lika insyn för samtliga berörda och relevanta traditionella brukarkulturer och kunskapstraditioner över hela landet. Om det är så att ansvaret för ett fokalpunksuppdrag måste ligga på en nationell myndighet så vill vi i första hand föreslå att tilldela Riksantikvarieämbetet detta ansvar. Det anknyter också till Riksantikvarieämbetets kompetens och roll vad gäller kulturhistoria och kulturlandskapsfrågor.

SVAR PÅ VÅR SKRIVELSE

Naturmiljöenheten svarar så här i en något nedkortad version.

Regeringen har beslutat att ge Sametinget i uppdrag att samordna Sveriges genomförande av artiklarna 8(j) och 10(c) och därmed ha samordningsansvaret.

Genomförandet består bland annat av att bidra till ökad kunskap om traditionell kunskap och hållbart sedvanebruk som är relevant för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Det förnyade uppdraget framgår i regleringsbrevet för Sametinget avseende 2024. Där står att Sametinget i arbetet ska främja involvering och delaktighet från berörda myndigheter och aktörer.

De synpunkter som Småbrukarna har lämnat till Regeringskansliet är viktiga och har utgjort ett underlag för vårt arbete med utveckling av uppdraget till Sametinget.

Inom konventionens arbete görs ingen skillnad på om till exempel en kunskapsbärare tillhör ett urfolk eller inte. Det väsentliga är att kunskapstraditionen är relevant för den biologiska mångfalden. Denna utgångspunkt gäller även för uppdraget till Sametinget som har ett etablerat samarbete med Centrum för

Biologisk Mångfald (CBM). Här finns erfarenhet av arbete med traditionell kunskap från andra kunskapstraditioner än den samiska.

Naturvårdsverkets kan enligt sitt regleringsbrev för 2024 fortsätta att ge bidrag till CBM för arbete som avser lokal och traditionell kunskap.

Inriktningen i relevanta delar av det globala ramverket för biologisk mångfald bör vara vägledande för det nationella genomförandet av artiklarna 8(j) och 10(c) i konventionen. Det är ytterligare ett skäl till att uppdraget till Sametinget tydligt pekar på främjande av involvering från berörda myndigheter och aktörer.

AVSLUTANDE REFLEKTIONER FRÅN SMÅBRUKARNA

Vi noterar i svaret från Naturmiljöenheten återigen ett antal fromma förhoppningar och brist på insikter om realiteterna för andra ursprungliga näringar som faktiskt också har historisk relevans. Eller ska man söka en förklaring i det som i andra nationella media har beskrivits som "beröringsskräck" kring allt som rör Sametinget? Vi ser nu att ansvaret allt mer läggs på Småbrukarna och övriga representanter för traditionella brukarkulturer att hävda sina kulturarv. Vi kan kanske tänka oss att ta det ansvaret men då erfordras att staten också ger oss övriga traditionella brukarkulturer både lagstiftningsmässigt stöd och ekonomiska resurser. Detta i proportion till det idag rennäringen och Sametinget disponerar baserat på 6 000 röstande i Sametingsvalet och 4 600 renägare i landet.

KRISTIAN OLOFSSON

Småbrukarnas representant i det tidigare Programrådet för Traditionell kunskap

SUBVENTIONERAD AVBYTARTJÄNST?

Småbrukarna fick i höstas en förfrågan att kommentera och tycka till om ett förslag om statssubventionerad avbyttjänst.

“Djurhållning inom jordbruket är ett arbete som aldrig tar paus. Djuren måste ses efter dagligen och ofta måste flera olika arbetsmoment göras, inte minst inom mjölkproduktionen. Mycket av verksamheten bedrivs i små företag där ägarna själva arbetar med djuren. Var tionde djurhållare har aldrig ledigt, andra tar mycket lite ledigt. De anser sig inte ha råd på grund av näringens låga lönsamhet. Eftersom den låga lönsamheten till stor del beror av politiska beslut, har politiken en skyldighet att möjliggöra socialt hållbara villkor. Utökade möjligheter till ledighet skulle göra arbetet mer socialt hållbart och attraktivt för ungdomar, samt att det skulle underlätta kompetensutveckling och eventuellt även rekrytering av kvinnor till jordbruket. De djurskyddsärenden

som uppstår gör ofta det som en följd av en socialt ohållbar situation av olika skäl. Om en bättre möjlighet till avlastning i en krissituation skulle finnas skulle vissa av dessa situationer kunna undvikas. Större möjligheter att komma ifrån skulle kunna underlätta vidareutbildning för lantbrukaren med positiva effekter för företaget och samhället.

I Finland har ett liknande (större) system bidragit till att små och medelstora djurgårdar finns kvar. Fler kvinnor är också lantbrukare i Finland. Svårighet att säkra kompetens och personal är en realistisk farhåga, men samtidigt torde en större efterfrågan på tjänsterna så småningom leda till att fler utbildar sig eller stannar i lantbrukssektorn. Fullt utvecklat skulle det möjliggöra ett ytterligare sätt att få utkomst inom lantbruksnäringarna på landsbygden. I vissa lägen skulle det kunna överbrygga tillfälliga situationer eller komplettera den egna verksamheten för en lantbrukare för att kunna stanna

i branschen. Det skulle i förlängningen leda till lite fler lantbrukskunniga på landsbygden.

Detaljutformningen av subventionerna får utformas efter utredning och pilotprojekt, men kan utgå ifrån att det ska finnas en säker minsta ledighet för djurhållaren, ett andningshål, och en möjlighet att bli avlastad om en kris uppstår.

Sverigedemokraterna föreslår en utredning av hur statssubventionering av avbyttjänst hos djurhållare inom jordbruket bäst kan göras. I väntan på utredningen föreslås ett pilotprojekt för mjölkproducenter i Hallands län och Västernorrlands län. Till detta anslås 20 miljoner årligen. Pilotprojektet ska visa lantbrukarnas intresse och hur de vill använda stödet.”

STAFFAN EKLÖF

ledamot i riksdagens
Miljö- och jordbruksutskott (SD)

KOMMENTARER FRÅN SMÅBRUKARNA PÅ FÖRSLAG TILL PILOTPROJEKTET

Det aktuella bakgrunds- och sakbeskrivningen ger en intressant och i allt väsentligt en bild av det tidigare avbytarsystemet som vi känner det, och det lyfts en idé om insatser för att förbättra villkoren för djurhållande jordbruk och förbättra livsvillkoren för jordbrukarna. Naturligtvis har också en del av våra medlemmar själva varit delaktiga både som anställda inom och som brukare av den tidigare avbytarservicen, ”Lantbrukets Avbytartjänst: Ett serviceföretag för Landsbygden”. Det ges generellt ett tillerkännande över att detta då både var en attraktiv arbetsplats och med tiden kom att fungera bra i praktiken, och att det var till stöd och nytta för brukarna.

Samtidigt finns också medvetenheten om att dessa tjänster med tiden blev relativt dyrare och med en fortlöpande försämrade ekonomi i jordbruksföretagen så har en del medlemmar också varit med om att avstå från tjänsterna. Det har beskrivits som ett misstag att det statligt finansierade avbytarsystemet utvecklades. Det bekräftas också att många bönder i dagsläget tar minimalt med ledighet.

De senaste årtiondenas samhällsutveckling har också lett fram till en radikalt annorlunda situation för lantbrukssverige. Antalet aktiva och djurhållande jordbruksföretag har minskat starkt och vi har allt eftersom nu också en successivt ökande medelålder bland jordbruksföretagarna. En fråga är om, eller i vilken grad, ett avbytarsystem ur ett företagsekonomiskt perspektiv verkligen skulle kunna utgöra den avgörande faktorn för att starta upp nya jordbruksverksamheter, eller i sig motivera

överlåtelse/övertagande. Det kan också nämnas att dagens kompetensbehov är annorlunda än den praktiska verklighet vi levde i under 1900-talet slut.

SAMMANFATTNINGVIS LÄMNAD VI FÖLJANDE SYNPUNKTER

Vi är från Småbrukarförbundet i grund och botten positiva till en utvecklingsinsats för en återinförd och subventionerad avbytartjänst.

Samtidigt vill vi fästa uppmärksamheten på de grundläggande komplikationerna med ett allt glesare lantbrukssverige, liksom på behovet av mer generella förbättringar av förutsättningar och villkor för jordbruket. Det aktuella förslaget relaterar ju också till såväl behovet av fler lantbrukskunniga liksom behovet att kunna bemöta krissituationer. Dock – om man märkbart vill förändra situationen för jordbruket och Sveriges landsbygd behövs det åtgärder i en annan dimension än ett återinförd avbytarsystem. Det är vår uppfattning att lantbrukets infrastruktur numera är så svag inom stora delar av

landet, att det därför vore önskvärt att också prioritera insatser för grundläggande och långsiktiga, generella åtgärder för att öka antalet djurhållande och livsmedelsproducerande lantbruksföretag. Utifrån det så bedömer vi att det är angeläget att se över möjligheterna för generella förbättringar för (små)jordbruket vad gäller regelverk och ekonomiska möjligheter.

En konkret insats kunde vara att jämföra med det samhällskonstruktiva system för lantbrukets primärproduktion och vidareförädling som man har etablerat i Österrike. Det innebär att man där idag har en synbarligen mycket mer levande och vital jordbruksnäring och landsbygd. Det är också en relevant referens i det avseendet att Österrike anslöt till EU samtidigt och parallellt med Sverige (och Finland). Det finns som vi ser det lärdomar i en benchmarking med dessa länder för att kunna beskriva vad som saknas/brister i dessa avseenden i Sverige vad gäller jordbrukets grundläggande villkor.

Småbrukarna har även lyft fram dessa och ytterligare aspekter till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet i samband med yttrande angående Livsmedelsstrategin samt senast i yttrande till Jordbruksverkets beredskapsenhet med anledning av deras regeringsuppdrag kring ”Förslag på åtgärder för att stärka beredskapen för primärproduktion av livsmedel i hela Sverige”. Som vi ser det så behövs en fördjupande analys och utredning av jordbrukssektorns struktur, potential och behov/förutsättningar för livsmedelsproduktion i hela landet för livsmedelssäkerhet och krisberedskap.

JONAS WANGSTEN

TORGET

Här kan alla medlemmar annonsera gratis. Senast den 15 maj vill vi ha din annons. Skicka annonsen till Jonas Wangsten, Åshammar Prästgården 1, 664 91 Grums eller info@sverigessmabrukare.se.

SÄLJES

Selar

Körklara lokselar till ardenner, nordsvensk och Cob.

Ring Stefan på 073-84 30 807
Linköping, Östergötland

Dikor

Herford med inslag av ca 25% fjällras. Tio stycken snälla djur födda 2020-2021.

Säljes efter den 1/8-24 eller ev. tidigare.
Ring Owe Lindén på 070-725 6071
Lekeryd, Jönköping

Hömaskiner

Trumslättermaskin	5000:-
Hövändare, rotor	3000:-
Sidoräfsa	1500:-
Löspress, WSA 450, defekt	2000:-
Baltransportör, 10 m	3000:-
Balvagn	1000:-

Ring Sven-Olof på 072-560 49 20
Källandsö, Lidköping

Diverse

Bra däck, 600/60-30,5	400:-/st
Gummihjul, 280x60-15,5	300:-/st
Hästsele i bra skick	2200:-
Julsläde	300:-
Nedlagt lager från knalle	Bud

Ring Anders på 0761-31 94 45
Höviksnäs, Tjörn

UTHYRES

Torp

Varsamt renoverat sommarhus byggt 1918 med enskilt läge i Julita uthyres. 137m² boyta i två plan fördelat på 4 rum och kök. Finns även stora biytor i källare och vindsutrymmen.

Huset har en luftvärmepump, flera rörspisar, en kamin och en ny vedspis i köket. Vatten från egen borrhälsbrunn finns endast i köket.

Inomhus finns bränntoalett och utomhus finns torrdass och sommardusch.

Tomten erbjuder stora odlingsmöjligheter och även möjligheter till djurhållning.

Vi ser gärna att hyresgästen är byggnadsvårds- och odlingsintresserad.

För mer info ring Håkan Wistrand
070-602 55 38

ÖSTRA SMÅLAND & ÖLAND

GAMMAL KUNSKAP

Välkommen på ett digitalt möte för att ta reda på vilken gammal kunskap som finns i Småbrukarna och hur vi kan sprida den.

Vi hörs onsdag 10 april kl 16-18
När du anmäler dig till Emma på emmasvensson346@gmail.com så får du möteslänk.

HÅLLBART SKOGSBRUK

Välkommen att vara med på digitala kvällsträffar där vi samtalar om vad hållbart skogsbruk är eller kan vara.

Vi ses onsdagskvällar kl 18-20 med start i 17 april

Anmälan till emmasvensson346@gmail.com senast 14/3

Om du hellre vill ringa Emma så när du henne på 0471-21 120.

SKÅNE

FRÖ OCH PLANTBYTARDAG

Söndagen den 26 maj kl 14 träffas vi hemma hos Torbjörn Hellström på Den Gamles Gård i Sniberup. Fika serveras till självkostnadspris.

Välkomna!

JÖNKÖPING

BIOLOGISK MÅNGFALD

Den 22 maj är det den internationella FN-dagen för biologisk mångfald. Vi uppmärksammar den i Röttle by två kilometer söder om Gränna.

I vår humlegård och kålgård kan ni se humleodling, örter och medicinalväxter. Det finns en även blomsteräng, öppen sand samt ett bihotell som är anlagt i samarbete med Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen är på plats för att informera om invasiva växter. Studieförbundet kommer för att lära barn och även vuxna att göra en egen fröbomb! En fröbomb är precis som det låter, en liten rund och jordig bomb full med frön som bara väntar på att explodera med liv och

färg. En fröbomb skapar en blomsterbuffé till hungriga bin och andra pollinatörer som är viktiga för biologisk mångfald.

Aktiviteter sker mellan kl. 10-16. Välkomna till Röttle by!

STUDIEBESÖK

Den 15 juni åker vi på ett trevligt besök till Lasses foder i Lammhult och Modahl Lanthandel

Vi träffas kl. 10 hos Lasses foder som ligger strax norr om Lammhult efter riksväg 30. Här berättar Lars-Erik om verksamheten och det finns möjlighet att handla för den som vill.

Runt 11.30 tar Lars-Erik med oss den korta biten till Modahls Lanthandel där

Frida har dukat upp förtäring. Här får vi se en levande, gammeldags lanthandel från 1898. De berättar mer om verksamheten och givetvis finns det även här möjlighet till inköp eller bara titta runt för nostalgi och atmosfär.

Vi beräknar hemfärd runt kl. 14

ÖREBRO

VÅRRESA

Den 25 maj åker vi på vår uppskattade vårresa. Denna gången så blir det Östergötland.

Vårt första besök är Jogetorps Trädgård där vi intar förmiddagsfika. Vi har möjlighet att titta runt i växthusen och handla växter av olika slag.

Resan går vidare till Orga kvarn där vi får gå runt och titta i kvarnen och ta del av information om verksamheten av Rickard som är mjölnare. Vi kan så klart handla i deras butik. Här finns mjöl, cider, saft, sylt, ägg, honung, ostkaka, gnisselost m.m. från lokala producenter.

Efter Orga åker vi till Vesterby golfrestaurang för att inta dagens lunch.

Eftermiddagen ägnar vi åt ett besök på Löts Gårdsmejeri. Ett lokalt mejeri som producerar genuina östgötska

mejeriprodukter från gårdens egna mjölkgetter samt från grannens kor. Det blir visning av djur, ysteri och deras produktion av ursprungsmärkt Get-el. Vi serveras eftermiddagskaffe och ostbricka på Löts gård.

Som avslutning på vår resa gör vi ett sista stopp vid Börslycke gård i Borensberg som tillverkar godis och marmelad mm. Här har vi vår lottdragning till förmån för Örebro läns småbrukare. Som vanligt finns riktigt fina priser.

Bussen avgår från Kumla station 07.30 och vi beräknar att vara tillbaka runt 18.00.

Kostnaden är 600:-/person. I priset ingår bussresa, förmiddagskaffe, lunch, fika på eftermiddagen och inte minst trevligt sällskap.

Betalning sker på bussen, kontant eller via swish.

Du anmäler dig till:

Bernt-Inge Johansson till 070-576 19 26. Det går även bra med SMS eller varför inte e-post till johanssonsfarm@telia.com

Ebbe Hörman tar även han gärna emot din anmälan. Ring 070-285 12 67 eller SMS. Givetvis kan du e-posta till Ebbe på ebbe.folkatorp@gmail.com.

Din bindande anmälan skickar du in senast 20 maj.

Varmt välkomna.

Med stöd av

För många år sedan läste jag ekonomi och marknadsföring. Kjell-Olof Feldt hade några år tidigare avreglerat finansmarknaden. Det var i yuppie-erans slutfas fast det visste man inte då.

När vi skulle ha praktiska företags-exempel att arbeta med så var det nästan bara det amerikanska multinationella bolaget Proctor & Gamble som gällde. P&G säljer främst produkter inom hygiensektorn. De har genom åren köpt på sig kända varumärken som Gillette, Pampers, Duracell, Braun, Wella och Yes. Idag är man 140.000 anställda i 80 länder.

Fast vad har det här med livsmedel att göra? Jo, en viktig sak som vi fick lära oss via Proctor & Gamble var vikten av att alltid ha bästa platsen i butikens hyllor. Inte för högt upp och såklart inte för lågt.

DET GÅR LIKA BRA MED RÅGBRÖD

När jag strax efter nyår var till den stora mataffären för att bland annat köpa kavring så hittade jag ingen. Däremot träffade jag en välklädd man som stod och plockade i brödhyllorna. I brist på annan personal så frågade jag honom efter kavring. Det visade sig att han var Pågens representant och lite tidig till ett möte med butikschefen. Ta danskt rågbröd istället så han och visade mig. Det låg på hyllan precis i ögonhöjd. Det slog mig att alla Pågens bröd hade samma fina placering. Bra jobbat av Pågens, eller?

NORSK UNDERSÖKNING

Liksom i Sverige så finns det tre stora dagligvarukedjor i Norge. De har var och en valt ut sin primära köttleverantör. Rema 1000 har Nordfjord, Coop har Fatland och Norgesgruppen har Nortura. Förutom att det minskar konsumentens valmöjlighet så tvingas producenterna betala för att få

förhandla med kedjorna. Butikens hyllor har ett pris. Det är dessutom möjligt att köpa ut konkurrentens produkter genom att betala lite extra.

Redan för 20 år sedan uppmärksammades problemet. Sex olika norska myndigheter undersökte om de stora kedjorna missbrukat sin dominerande ställning. Problemet kvarstår vilket Anders Nordstad, tidigare generalsekreterare för Norsk Bonde- och Småbrukarlag, skrev i en artikel i Nettavisen för några år sedan

– Jag är bekymrad för det norska jordbrukets situation. Pengarna som leverantörerna tvingas betala måste de såklart ta igen tidigare i värdekedjan.

ÄVEN I SVERIGE

Det som rapporteras från Norge finns så klart även i Sverige. Förutom hyllavgifter kan leverantörer tvingas betala marknadsföringskostnader och ställa upp med personal som placerar varorna på sin plats i butiken. Det är inte heller ovanligt att leverantörer betalar för hylllösningar, frysboxar eller kylskåp för kylda drycker. ”Sådant ingår i själva säljavtalet. Det är praxis i branschen att göra så”, säger en leverantör som SvD Näringsliv talat med.

Oavsett vad som ingår i avtalen mellan kedjorna och leverantörerna betyder pris för hylla och andra smörjmedel höga kostnader för leverantörerna och därmed dyrare mat för konsumenterna.

MILJONER FÖR HYLLPLATS

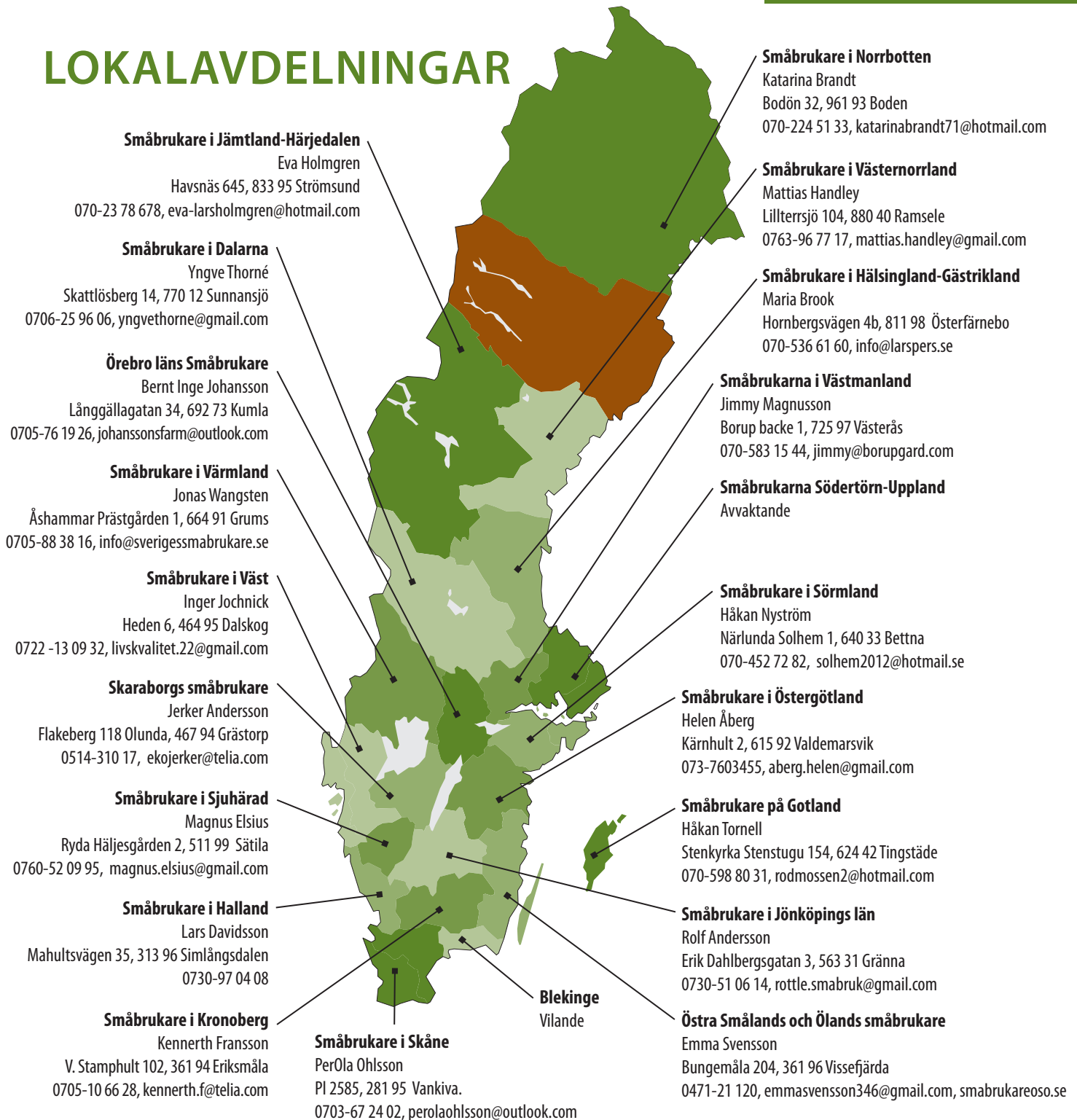
Nordfjord Kötts revisor Jetmund Thornes skriver i deras årsredovisning för 2020 att de betalar runt 80 miljoner i form av så kallade aktivitetsrabatter, exponeringsstöd och marknadsföringshjälp. Ren utpressning enligt Anders Nordstad.

Detta är såklart en stor kostnad för företaget som på något sätt ska finansieras. Självklart ger det ett lägre pris för bonden. Bönder har som bekant det sämsta förhandlingsläget som längst ner i kedjan.

Men allt är inte nattsvart. Jag pratar med Olle Göransson på Torfolk gård utanför Hagfors. För något år sedan provade de att sälja sina grönsaker i sju butiker i Värmland. Då kunde de bemanna varje butik en gång i veckan. De fick egen kyldisk och bestämde priserna själva. Förutom att sälja fina grönsaker så fick de betalt för butiksbesöken.

JONAS WANGSTEN

LOKALAVDELNINGAR

VARFÖR INTE GE BORT ETT MEDLEMSKAP I SMÅBRUKARNA TILL EN VÄN?

VI ARBETAR INTENSIVT FÖR ATT FÖRBÄTTRA
SMÅBRUKETS VILKOR GENOM BL.A. PÅVERKAN PÅ
POLITIKER OCH MYNDIGHETER.

ETT ÅR OCH FYRA TIDNINGAR FÖR 400:-.

BANKGIRO: 5334-9494

SWISH: 123 003 82 57

HAR DU EN E-POST-ADRESS?

FÖR ATT UNDERLÄTTA VÅRA UTSKICK
TILL DIG SOM MEDLEM UPPSKATTAR VI ATT KUNNA
SKICKA E-POST.

DESSUTOM SPARAR VI MÅNGA DYRA FRIMÄRKEN.

SKICKA ETT MAIL TILL
KANSLIET@SVERIGESSMABRUKARE.SE

INOMGÅRDSMEKANISERING

Tillverkning och försäljning

- Stallinredning för nöt, får och gris
- Hästboxar i standardutförande och specialtillverkning
- Utgödslingssystem
- Ventilationsutrustningar
- Vattensystem, koppar och ventiler
- Rör, rördelar, slang och pumpar
- Stort järn- och plåtsortiment
- Försäljning av betongbyggsvaror, spalt och gummimattor
- Stort tillbehörssortiment i lager

Ring eller besök oss!

SIKO® AB

273 98 SMEDSTORP • 0414-51300
info@smisthorp.com www.smisthorp.com

Bli mer självförsörjande
Prenumerera på Åter
Pg. 125 05 65-7
Swish 123 196 23 07
200:-/år alternativ.nu

Mjöl, djurfoder
och andra lokala specialiteter
Personlig service i lantlig miljö

Orgavägen 6, Skärblacka
Tel: 011-57151, orgakvarn.se